

STATISZTIKA

A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzések 2021. évi alakulásának részletes statisztikai elemzése

Rezső Orsolya, statisztikai elemző, Közbeszerzési Hatóság

DOI: 10.37371/KEP.2022.9.5

Címszavak: közbeszerzés, statisztika, szociális szempont, értékelési szempont, alkalmassági feltétel, műszaki leírás

A fenntartható fejlődés mellett a Közbeszerzési Hatóság is elkötelezetten kiáll, kiemelt céljai között szerepel, hogy a fenntarthatósági szempontok, a környezet-védelmi, a szociális és az innovatív szempontok minél inkább érvényre jussanak a hazai közbeszerzésekben. Ennek érdekében törekszik a téma fontosságára és lehetőségeire felhívni az ajánlatkérők és az érintett gazdasági szereplők figyelmét többek között az ilyen típusú közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatos információk, adatok és jó gyakorlatok széles körű terjesztésével.

A Közbeszerzési Értesítő Plusz statisztikai rovatában minden évben részletes statisztikai elemzés jelenik meg mind a környezetvédelmi, mind a szociális közbeszerzésekről. A 2022. évi 5. számban a környezetvédelmi szempontokat tartalmazó közbeszerzések 2021. évi statisztikáinak vizsgálatáról írtam, az alábbiakban pedig a szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárások statisztikai elemzése olvasható. (A szociális közbeszerzések 2020. évre vonatkozó statisztikai elemzése a Közbeszerzési Értesítő Plusz 2021. évi decemberi számában jelent meg.)

A szociális közbeszerzés, azaz más szavakkal a társadalmi szempontból felelős közbeszerzés, olyan közbeszerzési tevékenységet jelent, amelynek során figyelembe veszik a következő szociális szempontok legalább egyikét: munkalehetőség, tisztességes munka, a szociális és munkajogok tiszteletben tartása, társadalmi befogadás (ideértve a fogyatékkal élőkét is), esélyegyenlőség, hozzáférhetőség és minden felhasználó számára

alkalmas kialakítás; emellett mérlegelnek fenntarthatósági kritériumokat is, köztük az etikus kereskedelem kérdéseit, és az önkéntes társadalmi felelősségvállalást szélesebb körben alkalmazzák, betartva az Európai Unió működéséről szóló szerződésben és a közbeszerzési irányelvekben foglalt elveket.

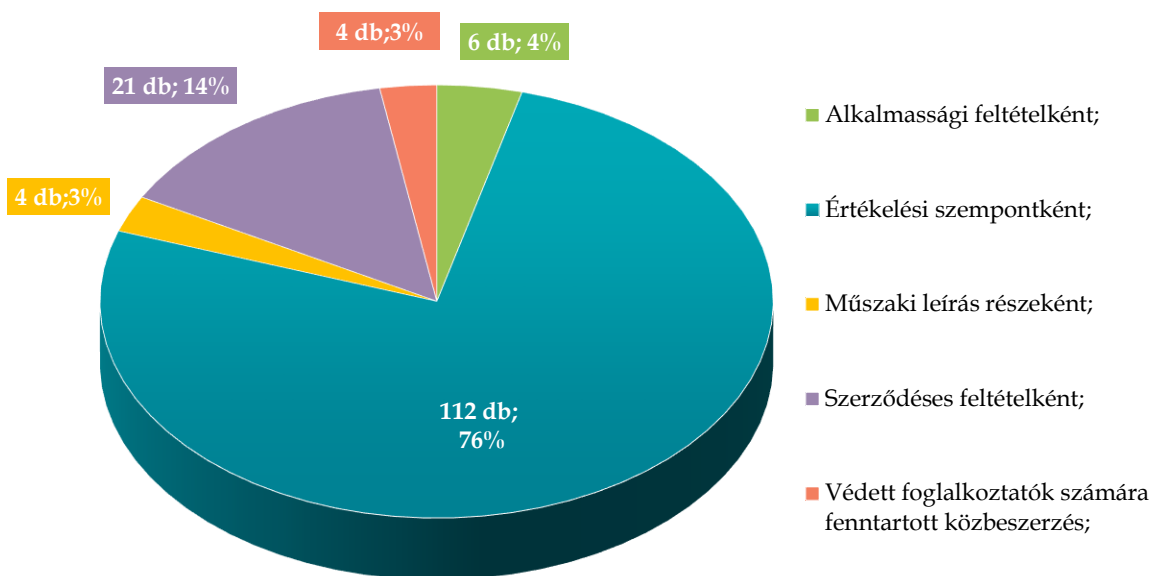
A Közbeszerzési Hatóság 2012. január 1-jétől gyűjti a környezetvédelmi és/vagy szociális szempontokat tartalmazó eljárások adatait, mert a jogszabályi környezet csak ekkortól kezdődően teszi ezt lehetővé. Az ajánlatkérők az eljárás eredményéről szóló tájékoztató VI., kiegészítő információkat tartalmazó szakaszában kötelesek megadni, hogy az eljárás során vettek-e figyelembe szociális szempontokat és ha igen, milyen feltételként: szerződési feltételként, értékelési szempontként, műszaki leírás részeként vagy egyéb követelményként. Erre egyelőre csak a nemzeti eljárásrendben van lehetőség, az uniós értékhatárokat elérő vagy meghaladó értékű eljárásokról nem állnak rendelkezésre még az ilyen jellegű adatok, de az új uniós hirdetményminták bevezetése a jövőben ezt is lehetővé teszi majd. Az 1. táblázatból és az 1. ábrából jól látható, hogy a szociális szempontok döntő többsége, több, mint háromnegyede értékelési szempontként jelenik meg az érintett közbeszerzésekben, a szerződéses feltételként megfogalmazott szociális szempontokat tartalmazó eljárások aránya 15 százalék körüli, a többi követelmény előfordulási gyakorisága nem számottevő.

1. táblázat

Figyelembe vett szociális szempontok, 2021.	Eljárások száma (db)	Eljárások értéke (Mrd Ft)	Eljárások számának aránya (%)	Eljárások értékének aránya (%)
Alkalmassági feltételként	4	0,7	3,1%	3,4%
Értékelési szempontként	97	15,2	74,6%	78,0%
Értékelési szempontként, Alkalmassági feltételként	1	0,01	0,8%	0,1%
Műszaki leírás részeként	4	0,2	3,0%	1,0%
Szerződéses feltételként	5	0,8	3,8%	4,3%
Szerződéses feltételként; Alkalmassági feltételként	1	0,03	0,8%	0,2%
Szerződéses feltételként; Értékelési szempontként	14	2,5	10,8%	12,6%
Szerződéses feltételként; Védett foglalkoztatók számára fenntartott közbeszerzés	1	0,01	0,8%	0,1%
Védett foglalkoztatók számára fenntartott közbeszerzés	3	0,1	2,3%	0,4%
Összesen:	130	19,5	100,0%	100,0%

Forrás: Közbeszerzési Hatóság

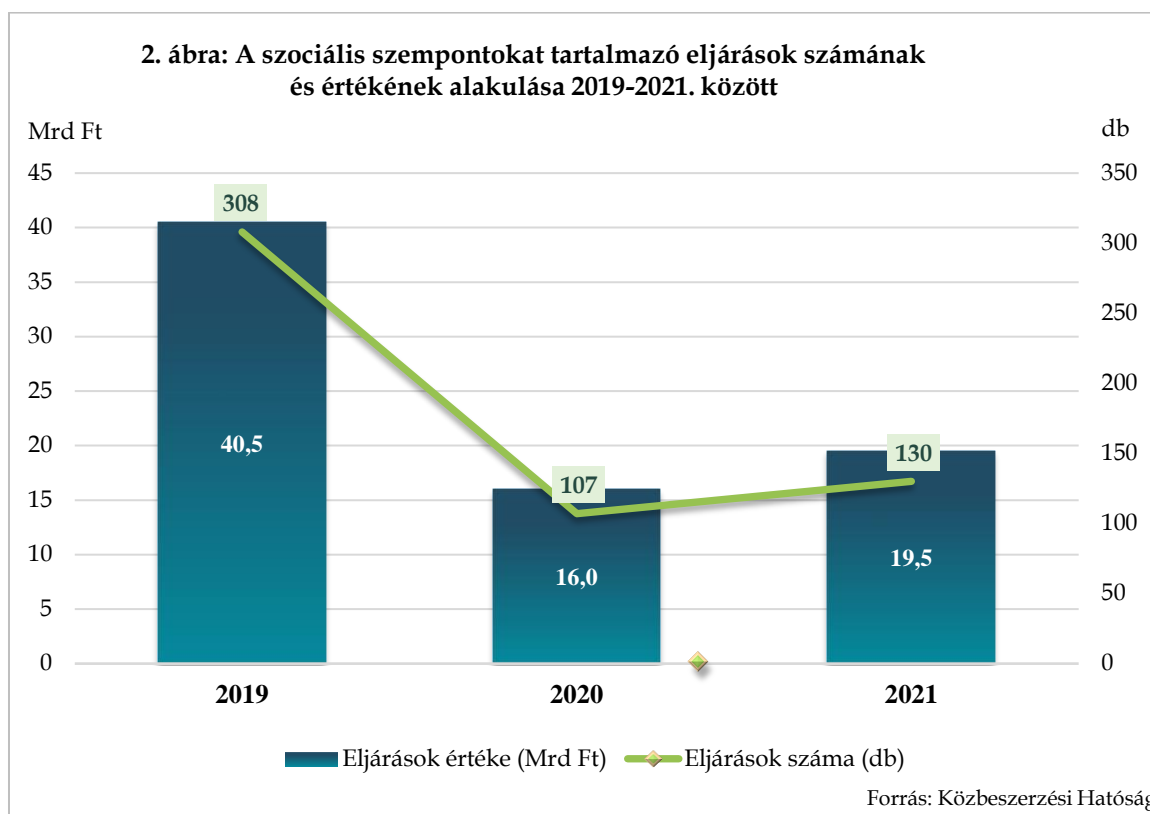
1. ábra Figyelembe vett szociális szempontok fajtáinak esetszámai * 2021.



*Egy eljárásban több szempont is megjelölhető, így a szempontok szerinti felosztásban egy adott eljárás többször is szerepelhet

Forrás: Közbeszerzési Hatóság

2. ábra: A szociális szempontokat tartalmazó eljárások számának és értékének alakulása 2019-2021. között



A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzések alakulását 2019. és 2021. között a 2. ábra grafikonja szemlélteti. 2020-ban a koronavírus világjárvány negatív hatása okozta a jelentős mértékű visszaesést a közbeszerzési eljárások adataiban és természetesen nem kímélte a szociális közbeszerzéseket sem. A szociális eljárások száma körülbelül a 2019-es adat harmadára, az eljárások összértéke pedig kevesebb, mint a felére,

közéltőleg 40 %-ára esett vissza. 2021-ben a szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárások száma és értéke is már számottevően, több, mint 20 százalékkal emelkedett az előző évi adathoz képest: 130 db ilyen jellegű eljárás került lefolytatásra, melyek során 19,5 milliárd forintot költöttek el az ajánlatkérők. 2020-ban 107 darab szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárás zajlott le, összesen 16 milliárd Ft értékben.

2. táblázat

Eljárások	2020				2021				2021/2020			
	száma (db)	szám-aránya (%)	értéke (Mrd Ft)	érték-aránya (%)	száma (db)	szám-aránya (%)	értéke (Mrd Ft)	érték-aránya (%)	darab-szám változás (%)	érték-összeg változás (%)	szám-arány különbség (százalék-pont)	érték-arány különbség (százalék-pont)
Szociális	107	2,3	16	3,1	130	2,9	19,5	3,5	121,5	121,9	0,6	0,4
Zöld	474	10,3	68,5	13,1	501	11,1	63,7	11,3	105,7	93	0,8	-1,8
Nemzeti	4590	100	523,9	100	4532	100	565,2	100	98,7	107,9	-	-
Összes	7431	-	3263,6	-	7676	-	4221,8	-	103,3	129,4	-	-

Forrás: Közbeszerzési Hatóság

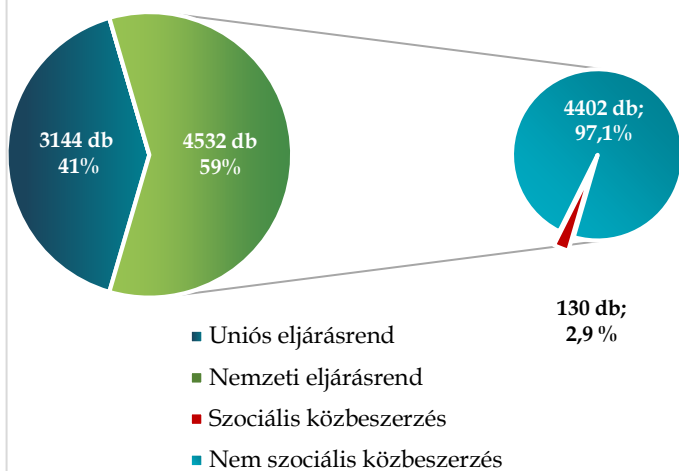
Az 2. táblázat a 2020. és 2021. évek zöld és szociális szempontokat is tartalmazó eljárásainak főbb adatait mutatja be a nemzeti eljárásrendben lefolytatott közbe-

szerezésekre vonatkozóan. A táblázat adataiból jól látszik, hogy számottevően kisebb arányt képviselnek a szociális közbeszerzések a nemzeti eljárásrenden belül,

mint a környezetvédelmi szempontú (zöld) eljárások. Mindkét évre vonatkozóan igaz, hogy a zöld közbeszerzések számának és értékének az aránya is 10 százalék felett alakult (2021-ben mindkettő közelítőleg 11 százalék volt) míg a szociális eljárások esetében 5 százaléknál is kevesebbet tettek ki ezek az arányok. 2021-ben az összes nemzeti eljárásrendben lefolytatott közbeszerzésnek csupán 2,9 százaléka vett figyelembe szociális szempontokat, ezeknek az eljárásoknak az értékaránya

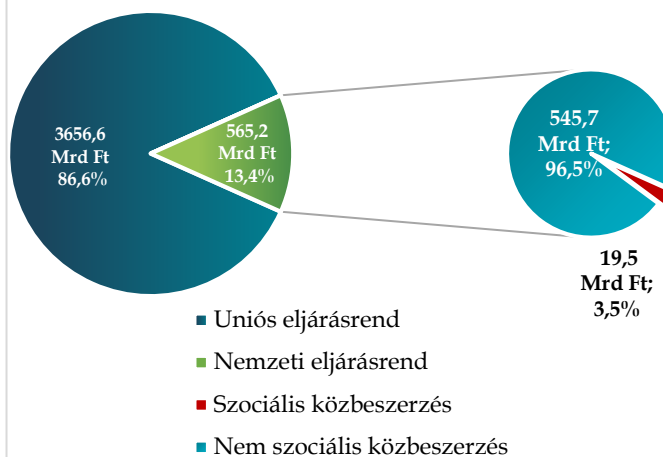
3,5 százalékot tett ki (ezt szemlélteti a 3. és 4. ábra). Ugyanakkor az is elmondható, hogy a zöld és a szociális eljárások számaránya is emelkedett közelítőleg fél százalékponttal, érték tekintetében a zöld közbeszerzések aránya 1,8 százalékponttal csökkent 2020-ról 2021-re, míg a szociális közbeszerzéseké minimálisan ugyan, de több lett 0,4 százalékponttal, ahogy azt a 2. táblázat utolsó két oszlopa mutatja.

3. ábra A szociális közbeszerzések számának alakulása a nemzeti eljárásrenden belül, 2021.



Forrás: Közbeszerzési Hatóság

4. ábra A szociális közbeszerzések értékének alakulása a nemzeti eljárásrenden belül, 2021.

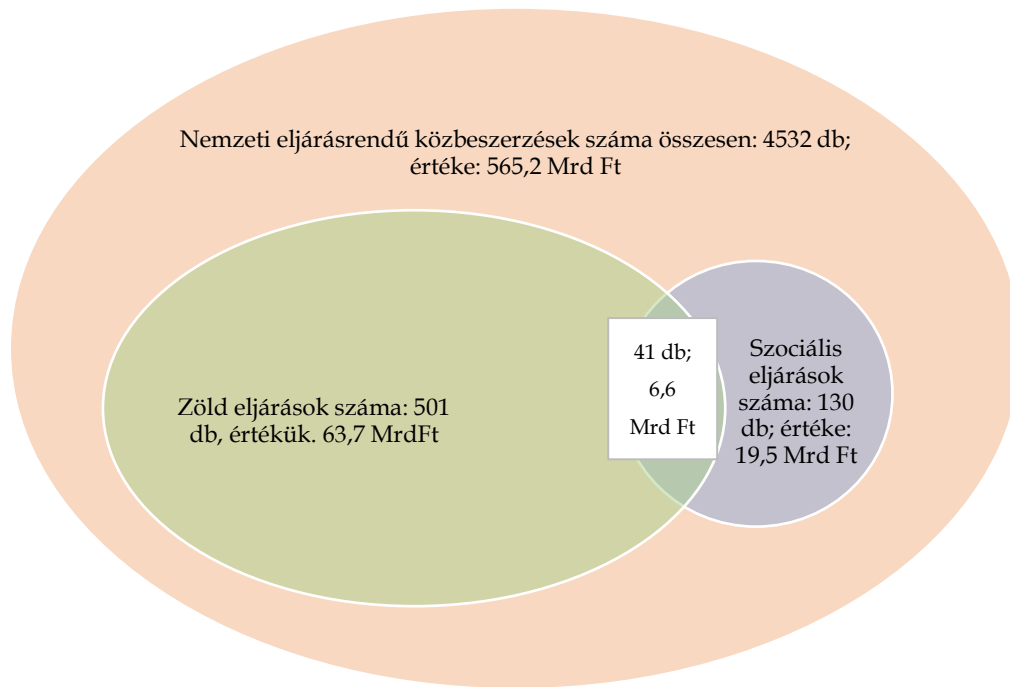


Forrás: Közbeszerzési Hatóság

A zöld és/vagy szociális szempontú közbeszerzési eljárások száma és értéke szemléletesen ábrázolható Venn-diagramon is (lásd: 5. ábra). Amint ebből az ábrából is látható, természetesen léteznek olyan eljárások is, melyek mindkét féle szempontot tartalmazzák, nevezetesen 2021-ben 6,6 Mrd Ft értékben 41 db olyan közbeszerzésre került sor, melyek környezetvédelmi és szociális szempontokat is figyelembe vettek, ez az összes nemzeti eljárásrendű közbeszerzés közelítőleg 1

százaléka mind a számarány-, mind az értékarány vonatkozásában. Az 5. ábra adataiból az is kiszámítható, hogy a nemzeti eljárások 87 százaléka, 3942 db közbeszerzés semmilyen fenntarthatósági szempontot nem tartalmazott, ezeknek az eljárásoknak az értéke 488,6 milliárd forintot tett ki, ami értékarányban megközelítőleg szintén 87 százalékot jelentett az összes nemzeti közbeszerzés értékén belül.

5. ábra Nemzeti eljárásrendű közbeszerzések megoszlása zöld és szociális szempontok szerint, 2021

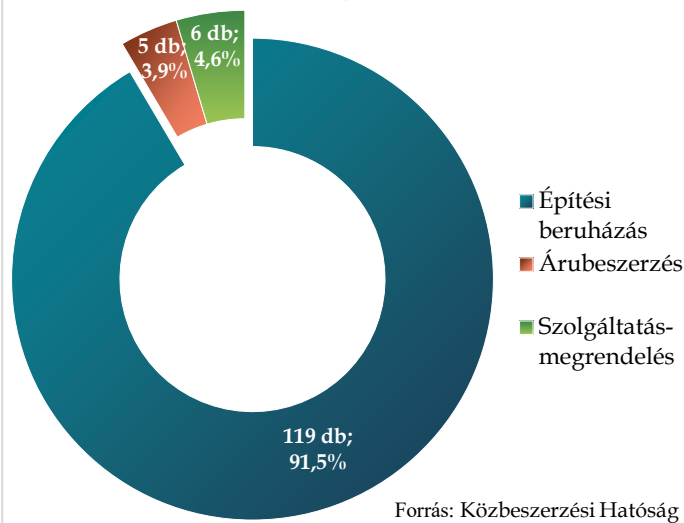


Forrás: Közbeszerzési Hatóság

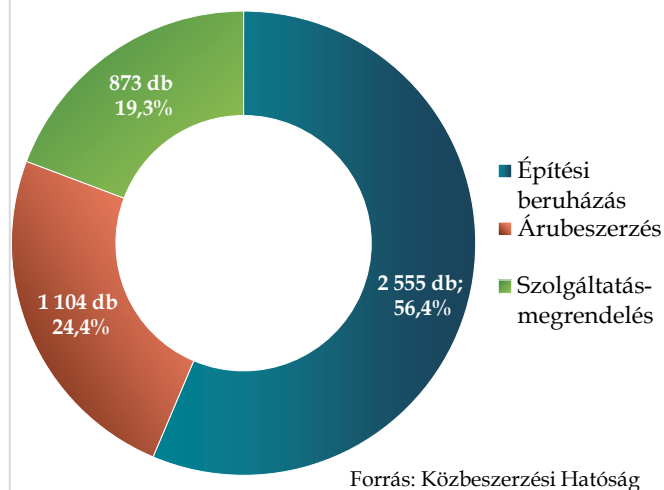
A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzéseket a beszerzés tárgya szerint (építési beruházás, árubeszerzés, szolgáltatás-megrendelés) elemezve azt tapasztalhatjuk, hogy az ilyen eljárások túlnyomó többsége, több mint 90 százaléka (2021. évben 91,5%) építési beruházás volt, tehát elmondható, hogy az ajánlatkérők elsősorban az építési beruházások alkalmával vettek figyelembe szociális szempontokat. Az árubeszerzés, illetve a szolgáltatás-megrendelés tárgyú közbeszerzési eljárásokban az ajánlatkérők csak nagyon ritkán alkalmaztak szociális szempontokat, ezért ennyire aránytalan az 6. ábra kördiagramján szemléltetett megoszlás. A 6. és a 7.

ábra összehasonlításakor szembevetendő a különbség a szociális közbeszerzések és az összes nemzeti eljárásrendű közbeszerzés beszerzési tárgyak szerinti megoszlását illetően. Látható, hogy a nemzeti eljárásrendű közbeszerzéseknek kiegyenlítettebb a megoszlása, amellyel, hogy a nemzeti eljárások több, mint a fele (56,4%) építési beruházásként valósult meg, közel a negyede (24,3%) árubeszerzés és ötöde (19,3%) szolgáltatás-megrendelés volt. A szociális közbeszerzések esetén az építési beruházások felé irányuló eltolódás csak részben magyarázható ezen eljárások nemzeti eljárásrendben belüli számosságával.

6. ábra A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzések számának megoszlása a beszerzési tárgyak szerint, 2021.

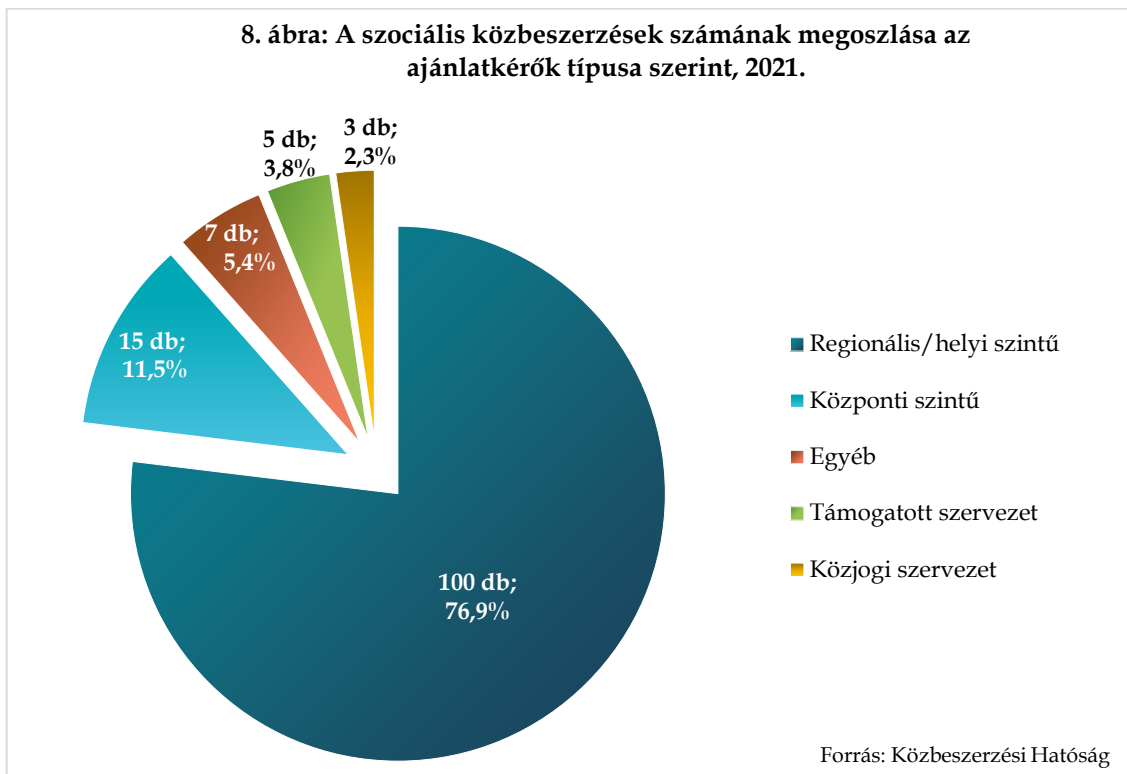


7. ábra A nemzeti eljárásrendű közbeszerzések számának megoszlása a beszerzési tárgyak szerint, 2021.



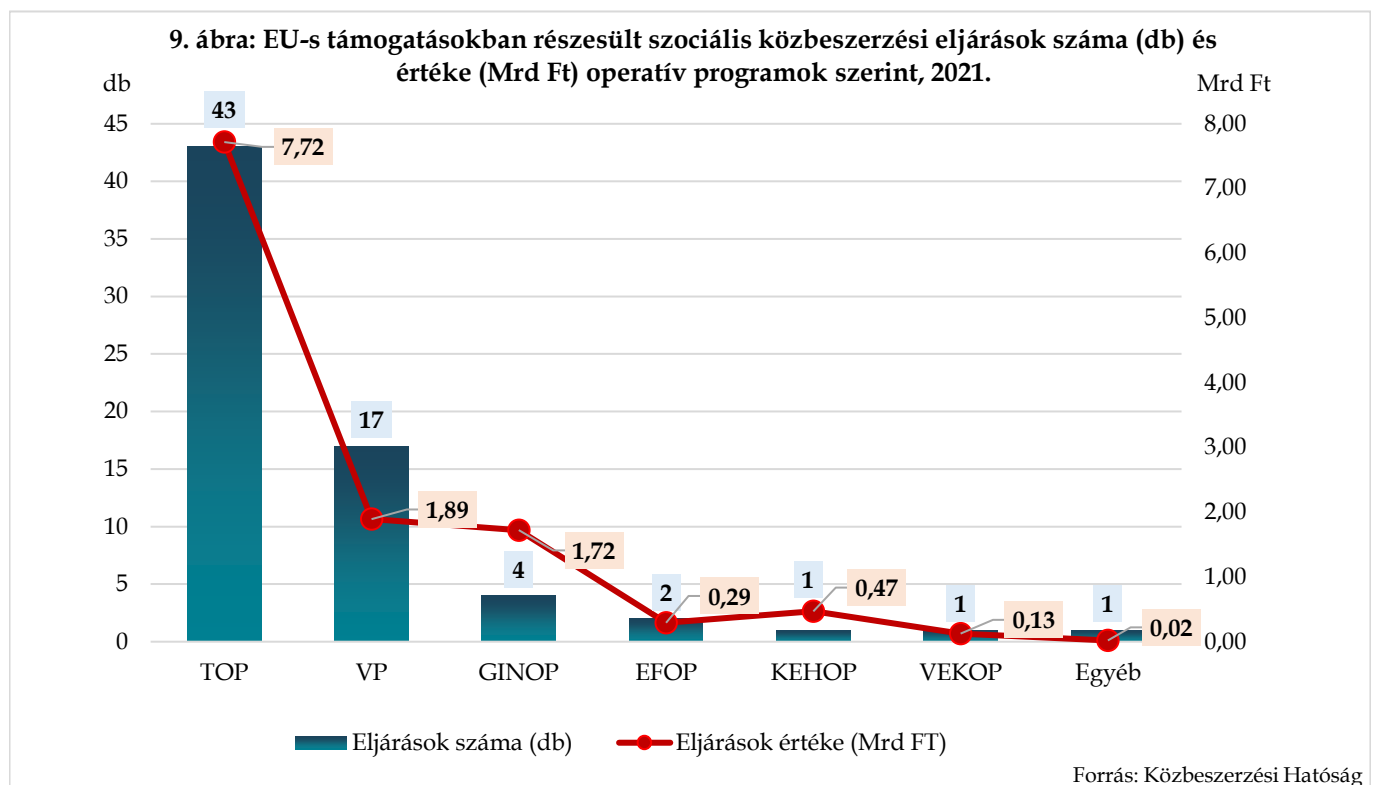
Az ajánlatkérő szervezetek típusa (regionális/helyi szintű-; támogatott-; közjogi-; központi szintű-; közszolgáltató- és egyéb szervezetek) alapján vizsgálva a szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzések megoszlását, megállapítható, hogy az előző évekhez hasonlóan 2021-ben is mind az eljárások számát, mind pedig értékét tekintve a regionális/helyi szintű intézmények vették figyelembe a legtöbbször a szociális szempontokat a közbeszerzéseik során. A 8. ábrán szereplő kördiagram szemlélteti a szociális közbeszerzések számának ajánlatkérők szerinti megoszlását a 2021. évben, melyből látszik, hogy túlnyomó többséget képviselnek a regionális/helyi szintű ajánlatkérők: a szociális eljárások számának több, mint háromnegyedét (76,9 százalékát) ezek a szervezetek bonyolították le (értékarányban pedig több, mint 85 % kapcsolódott

ezekhez a szervezetekhez). 2021-ben a központi szintű szervezetek is jelentős, 10 százaléknál több részt képviseltek a szociális közbeszerzésekben (11,5 %), ami 8,7 százalékponttal több, mint az azt megelőző évben. E mellett a többi szervezet részesedése 5 százaléknál maradt és az is elmondható, hogy egyetlen közszolgáltató szervezet sem vett figyelembe szociális szempontot a közbeszerzéseik során, hasonlóan az egy évvel korábbi helyzethez. Az értékösszegek megoszlása még inkább eltolódott a regionális szervezetek javára, ezek aránya ugyanis 15 százalékponttal magasabb lett, mint az előző évben. Érdeemes ugyanakkor megjegyezni, hogy a támogatott szervezetek szociális közbeszerzéseik az előző évhez képest közel 10 százalékponttal kisebb értékarányt képviseltek.



A közbeszerzési eljárások európai uniós támogatását illetően leszögezhető, hogy az mindig valamilyen tényleges operatív programhoz/projekthez kapcsoló-

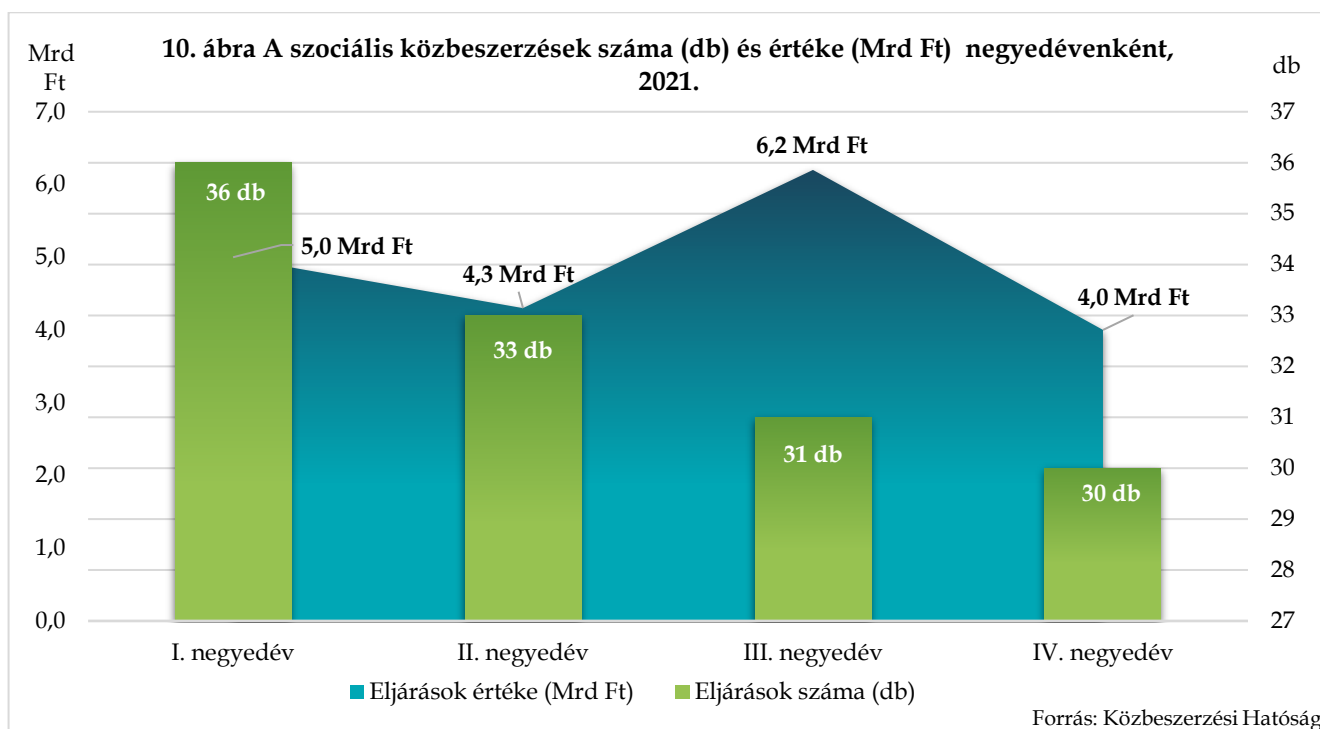
dik. A 9. ábrán a főbb operatív programok szerinti bontásban láthatóak a 2021. évi szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárások.



A grafikonról szembetűnő, hogy a legtöbb európai uniós támogatásban részesült szociális szempontú közbeszerzés a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz (TOP) kapcsolódott 2021-ben is, hasonlóan, mint az elmúlt években, és az eljárások értékét tekintve is ez a program szerepelt az első helyen. Számértékben ez 43 db eljárást jelentett, 7,7 milliárd forint értékben, ezzel több, mint 60 százalékos hányadot képviselve az összes EU-s forrású közbeszerzés számán és értékösszegén belül. A második helyen mind számban, mind értékben a Vidékfejlesztési Programhoz (VP) köthető szociális eljárások állnak, 17 darab ilyen eljárást folytattak le 1,9 milliárd forint összértékben, ami az összes EU finanszírozást tartalmazó szociális eljárás közel negyedét tette ki, összértéket tekintve pedig 15,5 százalékot jelentett. A harmadik helyre a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) került 4 darab szociális eljárással, ami 5,8 százaléka az összesen darabszámnak, ezeknek az eljárásoknak az értékösszege 1,7 milliárd forint volt, ami több, mint 14 százalékos értékarányt testesített meg. A többi operatív program (Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP); Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP); Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP); és Interregionális Együttműködési Program) mind számarányban, mind értékarányban 5 százalék alatti részesedést

ért csak el, 1-2 darab eljárást tartalmaztak millió forintos nagyságrendű összértékben.

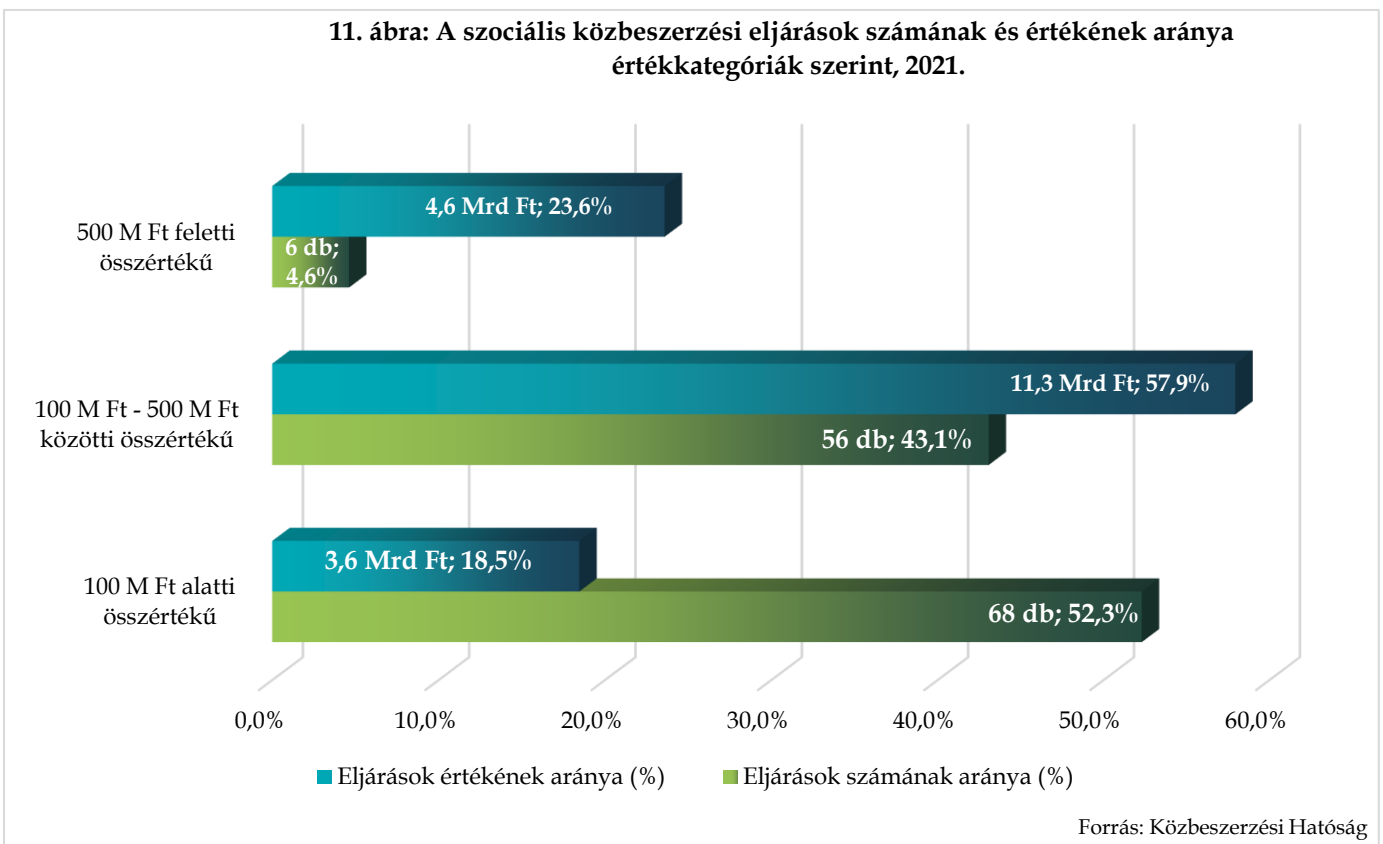
A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárások negyedévenkénti megoszlását mutatja a 10. ábra. A legtöbb szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárást az I. negyedévben bonyolították le (36 darabot 5 milliárd forint értékben), míg a legkevesebbet a IV. negyedévben (30 darabot, 4 milliárd forint értékben). Ez számarányban nem számottevő, 5 százalékpontnál kisebb különbséget eredményezett az első és az utolsó negyedév között, tehát viszonylag kisebb eltéréssel, de határozottan csökkenő tendenciát mutattak az évközi adatok. A 10. grafikonról látható az is, hogy ezzel szemben nem az I., hanem a III. negyedévben volt a legnagyobb a megkötött szociális szempontú eljárások összértéke (6,2 Mrd Ft) és ez így már több, mint 10 százalékponttal tért el az utolsó negyedévben mért legkisebb értéktől, ami csak 4 milliárd forintot ért el. A szociális érdekeltségű eljárások negyedéves adatait az összes nemzeti eljárással összevetve elmondható, hogy a szociális eljárások adatainak alakulása egyáltalán nem követte a nemzeti eljárásrendű közbeszerzések trendjét, szinte ellentétes irányban változtak a darabszámok és az összértékek is. Az előző, azaz 2020-as esztendőhöz viszonyítva annyi a differencia, hogy nem emelkedés, hanem csökkenés volt tapasztalható mindkét főbb adatban.



A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárásokat érték kategóriák szerint vizsgálva (lásd: 11. ábra) azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a megelőző évekhez hasonlóan, 2021-ben is a viszonylag kis értékű közbeszerzésekhez kapcsolódtak a szociális szempontok, ugyanis a szociális eljárások több mint a fele, pontosan 52,3 százaléka 100 millió Ft-nál kisebb összértékű volt és közel 95 százaléka esett az 500 millió forint értékhatár alá. A szociális közbeszerzések 43,1 százaléka, 56 darab eljárás a 100 millió forint feletti és 500 millió forint alatti kategóriába tartozott, 11,3 milliárd forint összértéket képviselve, ami viszont az eljárások

értékét tekintve közel 60 százalékot jelentett (57,9%). 500 millió Ft feletti összértékkel mindösszesen 6 db szociális eljárás rendelkezett, ami az összes szociális közbeszerzési eljárásnak közelítőleg csak az 5 százalékát tette ki, viszont összességében nagyobb értéket képviseltek (4,6 Mrd Ft) mint a 68 db 100 millió Ft értékhatár alatti eljárás (3,6 Mrd Ft). A 2020-as esztendő megfelelő adataival összevetve azt a konklúziót is levonhatjuk, hogy mindkét évben nagyon hasonlóan alakult a szociális közbeszerzések érték kategóriák szerinti megoszlása, legfeljebb 5-6 százalékpontos különbségeket lehetett megfigyelni.

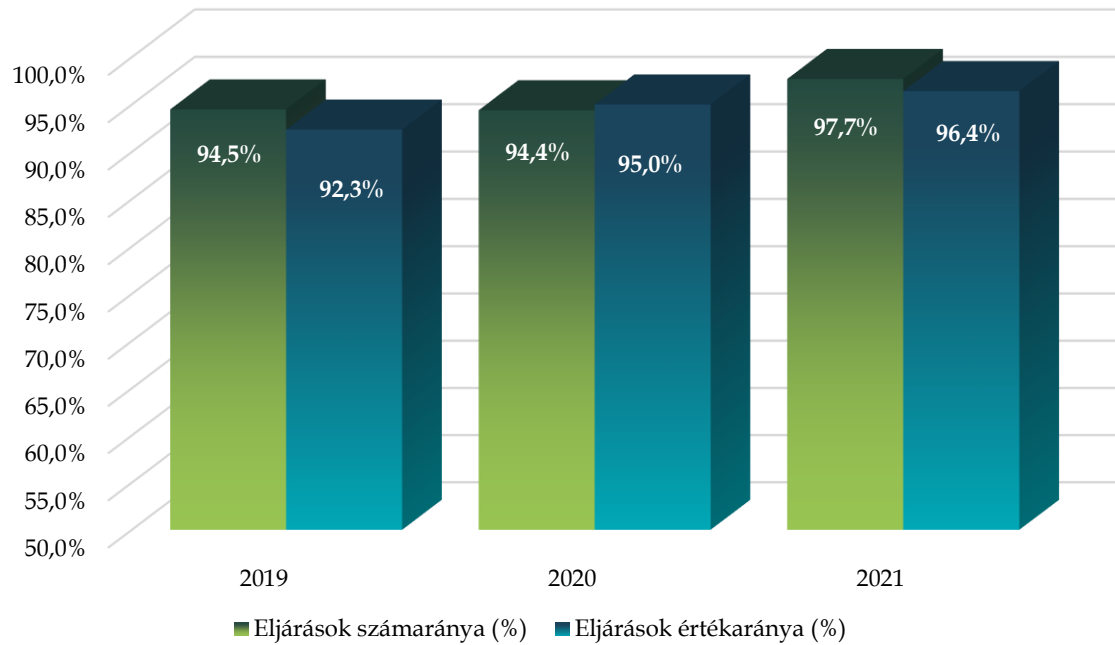
11. ábra: A szociális közbeszerzési eljárások számának és értékének aránya érték kategóriák szerint, 2021.



A mikro-, kis- és középvállalkozások (kkv-k) hagyományosan jól teljesítenek a hazai közbeszerzési piacon. Az elmúlt három évben, 2019 és 2021 között, a darabszám tekintetében 85 százalék körül alakult azoknak a közbeszerzéseknek az aránya, amelyekben nyertesként vettek részt kkv-k, ezeknek az eljárásoknak az érték aránya pedig 56-60 százalék közé esett. A szociális közbeszerzések körében még magasabb arányokat lehetett tapasztalni mind a darabszám, mind az összérték esetében (lásd: 12. ábra), rendre 90 százalék fölötti hányadosokkal, ami még a nemzeti eljárásrendhez viszo-

nyított kkv nyertességi arányoknál is magasabb, mert ez utóbbiak 88-92 százalék közé estek. A 2021-es adatok alapján úgy is fogalmazhatunk, hogy szinte minden szociális közbeszerzést a kkv-k nyertek meg, közelítőleg 100-ból 98 darabot és a szociális közbeszerzéseken elköltött minden 100 forintból 96 forint került a kkv szektorhoz. A nemzeti eljárások körében ezek a megfelelő adatok 90 és 92, ami azt jelenti, hogy a nemzeti eljárásrendű közbeszerzések között 90 százalékos volt a kkv nyertességi arány, az értékarányt vizsgálva pedig közel 92 százalék.

12. ábra A kkv-k számaránya és értékaránya a szociális közbeszerzéseken belül, 2019-2021.



Forrás: Közbeszerzési Hatóság